

Ceļa Zīmes

Nr. 18

1 9 5 4

M A R T S

PAAUDZU CEĻA ZĪMES JAUNAJĀM CILTĪM, KAS ZEM LATVIJAS KAROGA
IZAUGUSAS UN KAS LATVIJAS KAROGAM AUG.

dijās pat domāt citādi nekā partija un iekārta prasīja.“ (212.)

Reinis Saliņš pārgudrais puisis ar vecā Saliņa spītīgo dabu, salasījies grāmtas, gaida no jaunā režīma savu grāmatu ideālu piepildījumu, bet ātri pieviļas un, griezdams krūtis preti režīmam, apzīmogo savu likteni. Kad aizved viņa sievu Irēni, viņš iznāk no meža un labprātīgi dodas rokā čekistiem.

Teļaploku Gusts ir ar mieru darīt visu, lai tikai varētu noturēties savās mājās. Jaunie notikumi viņam tēlojas viņa lopkopja spriedumos: „Ja šo zemes gabalu viņam atņem, tad ganāmpulks mauros pie tukšām silēm tāpat kā izbadējušies austru biedri. Tie atrāvās no valgiem un tagad bradā pa cita ganībām, bet ko iesāks Gusts ar saviem lopiem?“ (60.)

Malu mednieks Karstais Maksis ir vienīgais, kas no celmeniekiem kļūst par centīgu režīma balstu. Bet arī viņa centība ir tikai ārēja, jo tā viņam dod iespēju nēsāt šauteni, sarkano lentu ap roku un mopras nozīmi. Viss celmenieku kodols paliek tiešām siksti celmi, pār kuriem komūnisma ceļš nekad nebūs līdzens.

Tieši no dzīves norakstīti, celmenieku pārdzīvojumi okupācijas gados parādās pārlicinoši, īsti. Rakstnieks nekur nenoslīd publicistikā vai propagandā, viņš netiesā un nesludina, bet tikai tēlo. Asais vērojums un īstenības tuvums paglābj romānu no kronikas pelēcīguma, tāpēc Dieva dzirnas ir labs literārs dokumentējums okupācijas gadiem.

Jānis Andrupis.

DĀVANA

Ingridas Viksnas stāsti Druvas apgāds, Toronto, 152. lpp. Erika Dzeņa vāks un ilustrācijas.

Ingrīda Viksna (dz. 1920. g.) pieder pie mūsu rakstnieku jaunākās paudzes, par kuŗu tā izteikusies Stokholmas Daugavā 1945. g., runādama par šīsdienas liriku paudzi: „Ļoti agri ieiedami dzīvē, tie pārdzīvoja straujus un īsus pārejas gadus, tā ieģūdami savam vecumam nepārasti agru brīclumu, neizdzīvodami īstu un bezbēdīgu jaunību.“ Tie esot intelektuāli, sava laikmeta šaubu un skepticisma, nojautu un paredzējumu pilni. Skepticisms un bezcerība viņus pārņēmusi, — atlikusi ticība savas tautas vitālam spēkam utt. Jauni viņi stājās svešumā eksistences ciņā. Arī tālantiģā Ingrida Viksna nav varējusi izkopt spējas vienā noteiktā virzienā. Viņa rakstījusi liriku, romānu, avizēm stāstus, feletonus, ievadrakstus, bet nav ne pie viena žanra pastrādājusi ilgāk, nopietnāk, — apstākļi acīm redzot nav bijuši tam labvēlīgi.

„Dāvanā“ sakopotie 9 stāsti un noveles ir radušies turpat 10 gadu laikā. Tanis atēlots tas, kas iekļuvis redzes aplokā — Kurzemes pēdējā gadā, Zviedrijas, tad Amerikas trimdā. Autore nostāja visai dažāda: no traģiskas nopietnības līdz feletonam, par kādu kvalificējams „Astondesmit kronas“, kuŗā netrūkst asprātības. Tas uzrakstīts zviedru pansionāta turētājas un divu latviešu studentu — bēgļu pārmaiņus stāstījuma formā. — Vispār Ingridai Viksnai netrūkst humora, un krājumā labākais

darbs ir Putekļu sūcējs — par amerikāņu aģentu, kas uzspicē latviešu bēglei dārgu mašīnu. Tāpat Neuzvedīgais zirgs, Trakā un Vista rāda, ka rakstniecei tuva ir traģikomiskā uztvere, kādā lielus panākumus guvuši Mopasāns un Čehovs. Varētu domāt, ka šādā žanrā viņai arī turpmāk būtu lielāki sasniegumi. — Turpretī traģiski nopietnais aspekts tādos stāstos, kā Dāvana, Viesis vai Leģenda, palicis konstatējumu stadijā — bez jūtāmākas atmosfāiras. Dzīvē tiešām tā arī notiek, bet mākslā tā ir par maz. Nopietno temu risināšanai nepieciešams pasaules uzskats vai pasaules izjūta. Ar patriotismu vien nepietiek.

Tāpat kā romānā Mums jābrien jūrā, patīkama ir Ingridas Viksnas lietišķā, paasā fraze, vispār labā valoda — pareiza un mērķticīga, kaut bez sevišķas īpatnības, kāda ļoti svarīga daiļprozā.

Jānis Grīns.

GUSTAVA SUITSA DAILDARBI ANĢĻU VALODĀ

Flames on the Wind. A Selection from the Poetry of Gustav Suits. Compiled and Translated from the Estonian by W. K. Matthews, London (1953).

Tas, kam nācies sastapties ar Gustavu Suitu, šo nu jau sirmo literātūrzinātnes profesoru, nebūs varējis atvairīt šīs smalkās

personības pievilcību; taču ne šī atminīgā un viedā prāta skaudrie spriedumi, bet viņa dzeja, reiz iezīmēdama jauna, eiropeiska līmeņa uzsniegumu igauņu lirikā, reģistrēs viņa vārdu tanīs rakstos, kur katra nācija, liela vai maza, atzīmē savus nemirstīgos.

Nemitīgi aktīvs arī sava mūža otrā emigrācijā, G. Suits, piepildoties 70 mūža gadiem, laida klajā plašās igauņu rakstniecības vēstures (Eesti kirjandus lugu) 1. daļu (Lundā 1953, 225 lpp.), kam cienītāji garā virknē bija īpaša pielikumā pievienojušies ar sveicieniem. Autors piedzīvoja arī ne mazumu citu cildinājumu; vispirmā kārtā pašu igauņu emigrācijas presē, bet bez tam Londonas prof. V. Metjūss, par kuŗa Skalbes Kaķīša dzirnavu tulkojumu angļiski nesen tikām priecājušies mēs paši, laidis klajā vesulu krājumu G. Suitsa dzejoļu, pārtulkotu šini valodā. Grāmatu ievada plaša (17 lpp.) eseja par pašu dzejnieku; savu priekš dažiem gadiem iespiesto apskatu,

kas toreiz nāca klajā Ņujorkā (žurnālā *The American Slavic and East European Review*, 1950), Metjūss te pārveidojis un paplašinājis. Dzejoļi, ņemti no katra G. Suitsa krājuma tā, lai tie reprezentētu tur katru nodaļu, izveido savā ziņā šī sirmā autora mūža darba kvintesenci, sākot ar jaunības dziedājumu *Elagu elu* (Salute to life) un beidzot ar aizsauliski vīzionāro *Nii tuli õhtu* (So evening came), pie kam pats krājuma virsraksts ir it kā atbalss vairākiem G. Suitsa krājumu tituliem, kas visi min uguni un vēju.

Arī mums, kam tikai retajam būs plašākas zināšanas igauņu valodā, V. Metjūsa atdzejojumi, par kuŗiem nebūtu taupāmi uzslavas vārdi, varēs palīdzēt atslēgt igauņu dzejas meistara dārgumu tīnes. Glīti izdotās grāmatas vāku rotā senlaiku kuģis veja piepūstu buŗu. Igauņu un arī Suitsa dzejā tik daudz vietās taču mana jūŗas vēju piepildītos skarbos tālumus.

K. Draviņš.

KRUSTCEĻU ZEME LATVIJA

Cross Road Country Latvia. Edited by Edgars Andersons. Latvju Grāmata, Waverley, Iowa. U.S.A., 1953.

Savienotās valstīs gadu maiņā iznākusi Latvju grāmatas (Ed. Dobeļa) apgādātā Cross Road Country Latvia, rakstu krājums par Latvijas zemi, tautu un vēsturi Edg. Andersona redakcijā. Grāmatā ir 18 atsevišķi raksti, no kuŗiem sešus sarakstījis pats redaktors, četrus J. Siliņš un pārējos katrs pa vienam A. Svābe, K. Kalniņš, B. Jirgensons, V. Bērkalns, J. Rudzītis, A. Siliņš, A. Auza un G. Sillers. Redaktoram uzņemoties vienam tik lielu darba daļu par ļoti dažādām nozarēm (ģeografiskā situācija, pilsētas un rūpniecības rajoni, satiksme, demografija, sociālā struktūra, latvieši ārzemēs) nenovērsama ir grāmatas līmeņa uzviņāšana populārai lasāmvielai vai publicistikai; plašām masām domātā rokas grāmatā tā nav sevišķa vaina. Sekmīgāka šī grāmatas daļa tomēr būtu bijusi; ja būtu izmantota trimdā esošo mūsu izcilo ģeografu, ģeologu u.c. minēto nozaru speciālistu erudīcija (J. Rutkis, V. Zāns, J. Bokalders, J. Volmārs u. t. t.). Šiem speciālistiem ir daudz kas jauns sakāms par Latvijas zemi un saimniecību, viņi daudz ko būtu iespējuši parādīt asākā gaismā un labākos formulējumos, kas dotu ārzemniekiem uzskatāmāku ainu par Latviju.

Samērā labi Latvijas saimniecību raksturo K. Kalniņa konspektīvais, bet faktiem bagātais raksts. Tāpat pietiekams pārskats dots par mūsu gara kultūras nozarēm — zinātni, tēlotāju mākslu, architektūru, mūziku un literātūru.

A. Svābes raksts par vēsturi kā parasti šķautnāini formulēts, faktiem bagāts ar nemitīgu tieksmi spiesties iekšā mazāk izdibinātos vēstures periodos. Grāmatas koplējumam par labu gan nenāk, ka liela daļa vēstures ziņu atstāstīta otrreiz A. Auzas rakstā, kaut gan virsraksts sola dot Latvijas ģeopolitiskās situācijas vērtējumu. Tāpat vēstures ziņas bez sevišķas vajadzības iepītas arī vēl citos rakstos. Koncentrēts un daudziem jauniem faktiem bagāts ir Ed. Andersona raksts par latviešiem ārzemēs. Varētu vēlēties to pat garāku uz diezgan poētiskās sākuma daļas rēķina.

Ļoti bagāts ir grāmatas ilustratīvais materiāls. Grāmatas redaktors parādījis lielu darba mīlestību, to savācot. Šis ilustrācijas pašas par sevi stāsta par Latviju, un to stāsts nav mazāk iespaidīgs par teksta daļu. Varētu gan vēlēties, lai labi izvēlēto ilustrāciju materiāla sākuma daļā nesabojātu dažas speciāli aranžētas fotografijas ar „zvejnieku un farmeru meitām“ (14., 140. un 141. lpp.) tautas tērpos, tāpat dažu ilustrāciju paraksti varētu būt mazāk dzejiski.